

**JANÁČKOVA AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ
V BRNĚ**

**Hudební fakulta
Katedra strunných nástrojů
Hra na violu**

OSOBNOST JIŘÍHO HEROLDA

Bakalářská práce

Autor práce: Zdeňka Hůlková, DiS
Vedoucí práce: doc. MgA. Mgr. Monika Holá, Ph.D
Oponent práce: MgA. Karel Procházka

Brno 2013

Bibliografický záznam

HŮLKOVÁ, Z. *Osobnost Jiřího Herolda [The Personality of Jiří Herold]*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, Hudební fakulta, Katedra strunných nástrojů, 2013. 26 s., Vedoucí bakalářské práce doc. MgA. Mgr. Monika Holá, Ph.D

Anotace

Bakalářská práce „Osobnost Jiřího Herolda“ pojednává o životě českého houslisty a violisty. Pokouší se zhodnotit profesionální i lidský přínos, který jeho osobnost měla pro vývoj komorní hudby v českém prostředí během dvacátého století až dosud. Práce se dotýká Heroldových profesních začátků, založení vlastního Heroldova kvarteta, jeho působení v České filharmonii a v Českém kvartetu, rozebírá jeho pedagogickou činnost na Pražské konzervatoři. Dále se zmiňuje o Heroldových zálibách ve skladbě a houslařství. Herold je zde srovnáván s některými svými současníky, stejně tak České kvarteto s jinými kvartety.

Annotation

The Bachelor thesis "The Personality of Jiří Herold" deals with the life of the Czech violinist and violist. It tries to assess the professional and human contribution his personality had to the development of chamber music in the Czech milieu during the twentieth century until now. The thesis mentions Herold's professional beginnings as well as starting his own Herold Quartet. It covers his work in the Czech Philharmonic Orchestra and in the Czech Quartet, and at the same time it analyses his teaching activities at the Prague Conservatory. The thesis also mentions Herold's liking for composition and violin making. Herold is compared with some of his contemporaries, as well as the Czech Quartet is compared with other ensembles of that time.

Klíčová slova

Jiří Herold, České kvarteto, Heroldovo kvarteto, komorní hudba, pedagog, houslař, skladatel

Keywords

Jiří Herold, Bohemian Quartet, Herold Quartet, chamber music, teacher, violin maker, composer

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou práci vypracovala samostatně, a že veškerou literaturu a prameny, které jsem k jejímu vytvoření použila, jsem uvedla v seznamu pramenů a literatury, jakož i citovala v poznámkách pod čarou.

V Praze 16. dubna 2013

Zdeňka Hůlková v.r.

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Věře Heroldové, za velkou ochotu podělit se o své vzpomínky a za veškerý materiál, který mi laskavě zapůjčila. Dále děkuji MgA. Janu Valtovi za jeho cenné připomínky a pracovníkům archivu Pražské konzervatoře za obětavou pomoc. Upřímný dík patří předčasně zesnulému prof. Ladislavu Kyselákovi za jeho obětavou pomoc v počátcích vzniku této práce a poskytnutí řady materiálů.

OBSAH

Předmluva	1
Úvod	2
1. Život Jiřího Herolda	4
2. Odkaz Jiřího Herolda	7
2. 1. Heroldovo kvarteto.....	7
2. 2. Jiří Herold a České kvarteto.....	9
2. 3. Heroldova pedagogická činnost, jeho vliv na rozvoj komorní hudby v českém prostředí.....	12
2. 4. Herold skladatel.....	15
2. 5. Herold houslař.....	15
2. 6. Heroldův klub.....	17
2. 7. Heroldův Rakovník.....	18
2. 8. Paní Věra Heroldová.....	18
Závěr	19
Použité informační zdroje	20
Prameny.....	20
Literatura.....	20
Internetové zdroje.....	21
Přílohy	22

Předmluva

Osobnost Jiřího Herolda jsem si jako téma své bakalářské práce vybrala z několika důvodů. Ačkoli byl jeho život již podrobně zpracován v několika muzikologických studiích a stal se i námětem diplomové práce, ráda bych se pokusila o zhodnocení přínosu jeho osobnosti pro vývoj kvartetní hudby v českém prostředí v průběhu 20. století, s přesahem do 21. století. Dále bych se ráda věnovala Heroldově pedagogické činnosti na pražské konzervatoři, reflektovala jeho působení v Českém kvartetu, dotkla se jeho skladatelské činnosti a srovnala Heroldův interpretační přístup s jeho vrstevníky – violisty. Co zbylo dnes z jeho lidského odkazu, a kdo, pokud vůbec, se k jeho odkazu hlásí?

Jiří Herold mi imponuje svými vlastnostmi jako člověk i jako hráč. Pracovitost, důslednost, inteligence, skromnost, hloubka, krása – vlastnosti, které byly a jsou s Jiřím Heroldem neustále spojovány a kvůli kterým je třeba se k jeho osobnosti stále vracet. Budiž nám inspirací, příkladem a také impulsem k zachování dobré pověsti české kvartetní hudby, o jejíž slávu se velkou měrou zasloužil.

Úvod

O životě, charakteru, uměleckém působení a zálibách Jiřího Herolda byla během dvacátého století napsána již řada studií. V roce 1935, dva roky po Heroldově smrti, vydal F. Bartoš sbírku vzpomínek a statí Heroldových přátel, příbuzných a spolupracovníků *Za Jiřím Heroldem*.¹ Ať už Heroldovi spoluhráči z Českého kvarteta - Karel Hoffmann, Josef Suk, Ladislav Zelenka, manželka Markéta, skladatel Josef Bohuslav Foerster, Vítězslav Novák, Ladislav Vycpálek, či Bohuslav Hostinský, všichni reflektují osobnost Jiřího Herolda jako vzácný charakter, ušlechtilou a inteligentní bytost zapálenou pro práci.

V podobně nekritickém oslavném duchu se nese také publikace z roku 1947 dalšího Heroldova pamětníka J. M. Květa *Kdo je Jiří Herold*.² Zde je popsána Heroldova profesní dráha, jeho vstup do Českého kvarteta, přínos pro toto těleso a záliba v houslařství a hvězdářství.

Zájem o osobnost Jiřího Herolda, spoluzakladatele a nositele české kvartetní tradice neskončil jeho smrtí. Heroldovi se věnuje diplomová práce Radka Křižanovského a velice podrobně zpracovaná životopisná studie Jaroslava Šedy *Jiří Herold 16. 4. 1875 – 13. 11. 1934*, v níž je Heroldův život a práce popisována s odstupem nejméně šedesáti let, střízlivě, bez patosu a přehnané glorioly. I zde je, tentokrát bez autenticity osobních vzpomínek autora, zdůrazňován Heroldův přínos pro českou komorní hudbu, jeho vzácné povahové rysy, které ho předurčily k dráze ideálního komorního hráče.

Sborník prací J. Šedy, A. Kohouta a R. Křižanovského *Jiří Herold 16.4.1875 – 13.11.1934*³ je zároveň nejpodrobnějším zdrojem. Jednotlivé práce se detailně věnují Heroldovu původu, sociokulturním podmínkám jeho dětství, studiu, působení v komorních souborech, skladatelské činnosti, vstupu do České filharmonie, působení v Českém kvartetu, lehce se dotýká pedagogické činnosti na pražské konzervatoři, osobního života a zálib a hodnotí Heroldův přínos pro českou kulturní společnost.

Heslo „Jiří Herold“ nalezneme v *Československém hudebním slovníku osob a institucí*⁴, v *Českém hudebním slovníku osob a institucí*⁵, dále se jím zabývají tyto časopisy: *Hudba a škola II*, *Česká hudba*, *Rakovnická výstava Jiřího Herolda*, *Tempo*,

¹ BARTOŠ, Josef. *Za Jiřím Heroldem*. Rakovník: Kruh přátel mistra Jiřího Herolda, 1935.

² KVĚT, Jan Miroslav. *Jiří Herold*. Praha: Orbis, 1947. Edice Kdo je? sv. 75.

³ ŠEDA, Jaroslav; KOHOUT, Antonín; KŘIŽANOVSKÝ, Radek. *Jiří Herold 16. 4. 1875 – 13. 11. 1934*. Rakovník: Rabasova galerie, 1994.

⁴ ŠTĚDROŇ, Bohumír. *Československý hudební slovník osob a institucí*. I. Svazek. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963.

Radiojournal, sborník *150 let pražské konzervatoře, Hudební revue, Harmonie*, a další. Přípomínku výročí jeho úmrtí najdeme také např. v článku *Svobodného slova* nazvaném *Heroldův umělecký osud*.⁶

Heroldův přínos v oblasti amatérského houslařství je reflektován v publikacích *Čeští houslaři*,⁷ *Svět houslí*,⁸ *Umění houslařů*,⁹ *Organologie: (propedeutika, exemplifikace)*.¹⁰ Heslovitou zmínku o Jiřím Heroldovi nalezneme též v diplomové práci Kláry Hegnerové.¹¹

Další informace jsem čerpala z osobních vzpomínek paní Věry Heroldové, snachy Jiřího Herolda, nejstarší členky rodu Heroldů. Rozhovor se uskutečnil v Ostravě 19. 6. 2011.

Skladatelská činnost Jiřího Herolda je významná především pro doplnění violového repertoáru, např. *Etudy pro violu*, na koncertních pódiiích se však dnes s jeho skladbami nesetkáváme, neexistuje ani nahrávka jeho skladeb na CD.

On-line zdroje, v nichž se jméno Jiří Herold objevuje, nemá smysl zde zmiňovat, neboť nepřináší žádné nové informace. Výjimkou je stránka Heroldova klubu,¹² kde je popisována historie, činnost a poslání tohoto spolku.

Krátká zmínka je Heroldovi věnována ve studii *The history of the viola*.¹³

Heslo „Jiří Herold“ zcela chybí ve slovnících *MGG - Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, *Grove Dictionary of Music and Musicians* i *Riemann musik lexikonu*.

⁵ KURFÜRST, Pavel. *Český hudební slovník osob a institucí* [on-line]. Heslo Jiří Herold (1). [citováno 20. 12. 2012].

⁶ WENIG, Jan. *Heroldův umělecký osud*. *Svobodné slovo*, 16.11.1974

⁷ JALOVEC Karel. *Čeští houslaři*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.

⁸ SKOKAN František. *Svět houslí*. Praha: SHV, 1965.

⁹ PILAŘ, Vladimír; ŠRÁMEK, František. *Umění houslařů*. Praha: Panton, 1988.

¹⁰ KURFÜRST, Pavel. *Organologie: (propedeutika, exemplifikace)*. Hradec Králové: Georgius, 1998.

¹¹ HEGNEROVÁ, Klára. *České violové osobnosti 20. století*. Brno: Diplomová práce na JAMU, 2011.

¹² KRUPÍČKA, Svatopluk. *Heroldův klub* [on-line]. <http://www.herolduvklub.cz/z-historie-heroldova-klubu>, [citováno 15.4. 2013].

¹³ POTTER, Tully. *The Czechoslovakia viola school*. In: RILEY, Maurice W. *The history of the viola*. Ann Arbor, 1991.

„Herold byl jedním z nejlepších českých houslistů. Jeho veliký technický talent, jenž se projevil v nejednom směru, jeho inteligence, jeho hluboký zájem o umělecké otázky činily z něho bytost harmonickou a vyrovnanou. Byl člověk spravedlivý a vážný, jenž ke všem svým úkolům at' již na koncertním podiu nebo v houslařské dílně nebo kdekoli jinde, přistupoval s promyšlenou přípravou a s pozorností, kterou věnoval nejmenším podrobnostem. Vítězil upřímnou oddaností svým uměleckým ideálům, která vždy zářila z jeho bytosti a vzpomínky na to vlídné a přátelské ovzduší, které uměla vytvořit ušlechtilá osobnost Jiřího Herolda, jsou mně stejně nezapomenutelné, jako jeho mistrovské výkony v koncertních síních.“

(Bohuslav Hostinský)¹⁴

1. Život Jiřího Herolda

Jiří Herold pocházel z patricijského rodu Heroldů ze Stoda¹⁵. Rakovnická větev Heroldů se počítá od Karla Jiřího Herolda, narozeného v Litoměřicích roku 1629. Ten se roku 1655 přestěhoval do Rakovníka. *„To byl praotec rakovnické linie. Vynikal vzděláním a nabyt proto nemalého vlivu v městské správě a byl oblíben i mezi šlechtou.“*¹⁶ Šlechtického přídomku „ze Stoda“ sice rakovničtí neužívali, patřili však k honoraci města. Děd Jiřího Herolda, Jan Křtitel Herold, který se narodil roku 1799, byl kupcem a majitelem polního hospodářství a dolů na kamenné uhlí. V roce 1863 byl na 10 let zvolen starostou města Rakovníka. Otec Jiřího Herolda Adolf, narozený 1837 se stal majitelem zasilatelského a vinárnického obchodu. Bohuslav Herold, popisuje svého bratra takto: *„Adolf Herold byl velmi dobrým klavíristou i organistou a hrával někdy i veřejně na koncertním podiu s ředitelem rakovnické reálky, P. Janem Pavlem Martinovským, skladatelem písní...“*¹⁷ Matka Jiřího Herolda pocházela z rodiny, kde se podporovala umělecká činnost. Hrála ochotnické divadlo a zpívala.

Jiří Herold se narodil do rodiny, jejíž členové byli vědomě vedeni k tomu, aby své umělecké a intelektuální vlohy aktivně rozvíjeli. Vzdělání a angažovanost v umělecké nebo intelektuální sféře se tak stala jakousi formou rodinné „tradice“, kterou následoval i Jiří Herold. Vzhledem k dílu, které po sobě zanechal, můžeme

¹⁴ BARTOŠ, Josef. *Za Jiřím Heroldem*. Rakovník: Kruh přátel mistra Jiřího Herolda, 1935., str. 115

¹⁵ Viz. Příloha č. 1

¹⁶ Tamtéž, str. 11

¹⁷ Tamtéž, str. 13

považovat za štěstí, že se narodil do prostředí, které mu rozvoj jeho nadání, ušlechtilých vlastností a jemného charakteru po všech stránkách umožnilo

Jiří se na housle učil u Jana Janáka a Josefa Fialy, ve třinácti letech byl přijat na pražskou konzervatoř do třídy Ferdinanda Lachnera (1856 – 1910), později ho převzal do své třídy Antonín Bennewitz (1833 – 1926), který kladl důraz jak na rozvoj nástrojových schopností hráče, tak na ryzí interpretovu hudebnost. Studium absolvoval v letech 1888 – 1895. V této době byla konzervatoř šestiletou školou, každý rok se konaly závěrečné postupové zkoušky. Hlavní obor byl vyučován dvakrát týdně, v hodině byli vždy 3 - 4 žáci¹⁸, postupně se výuka ještě více individualizovala a profesionalizovala.¹⁹

Již během konzervatorních let se z Herolda stává virtuosní houslista, ale díky Bennewitzově podpoře a rozvoji komorní hry získává mimořádné zkušenosti i jako komorní hráč. Roku 1888, tedy v témže roce jako student Herold, nastupuje na pražskou konzervatoř také Hanuš Wihan, který je pověřen výukou komorní hry. Jiří vystupuje se svými spolužáky už ve čtvrtém ročníku veřejně s kvartetem, totéž se opakuje v šestém ročníku za podpory ředitele Bennewitze, který byl jinak spíš proti vystupování žáků veřejně, mimo ústav konzervatoře.

Během konzervatorních let studuje Jiří také kompozici u Karla Steckra (1861 – 1918) a Karla Knittla (1853 – 1907), do Dvořákovy kompoziční třídy se nedostal.

Z výše uvedených skutečností je patrné, že Jiří Herold již během svého studia na konzervatoři tíhl k hlubšímu hudebnímu vzdělání, nesoustředil se jen na sólovou kariéru, naopak se z něho brzy vyprofiloval komorní hráč.

Po ukončení konzervatoře absolvoval Herold vojenskou službu (1895 – 1898). Vzhledem k vrozené slabosti srdce byl poslán do vojenské kapely jako sólový houslista. První rok sloužil v Jihlavě, pak byl přemístěn do Vídně, kde se během své služby setkal se známým českým kontrabasistou Adolfem Míškem (1875 – 1955) a kde se zřejmě účastnil, pokud mu to finanční situace dovolila, také vídeňského kulturního života.

Po ukončení vojenské služby se Herold vrátil do Rakovníka a během let 1898 – 1899 působil jako soukromý učitel hudby u knížecí rodiny Fürstenbergů. Poté, co byla

¹⁸ HOLZKNECHT, Václav. *150 let pražské konzervatoře*. Státní hudební vydavatelství, 1961.

¹⁹ Uvážíme – li, že v době studií Herolda byli jeho vzory či přímo spolužáky Ševčík, Halíř, Suk, Hoffmann, Mařák, Nedbal, Buchtele, a v pedagogickém sboru působili Bennewitz, Lachner, Dvořák, Stecker, Wihan, aj., je jasné, že nároky na studenty byly značné a vysoce profesionální. J. Šeda hodnotí situaci takto: „*Rakovnický chlapec přišel na pražskou konzervatoř v době, kdy procházela převratnými organizačními obsahovými proměnami...Zvyšovali studijní nároky a konkurenci mezi žáky (...) vyzvedaly před oči mladých adeptů profesionálního umění hudbu jako kulturní obor mocné působivosti a společenské váhy.*“

jeho svěřenkyně, mladá princezna, provdána, byl Herold nucen najít si nové místo, a vyřešit tak existenční starosti. V roce 1901 byl zřejmě vyzván dirigentem Ludvíkem Čelanským (1870 – 1931), aby mu pomohl vybudovat orchestr opery ve Lvově. Lvov byl tehdy průmyslovým i kulturním centrem Haliče, město s bohatou historií a velkým uměleckým potenciálem. V září roku 1902 byla založena Lvovská filharmonie, která funguje pod názvem Lvovská oblastní filharmonie dodnes. Herold ve Lvově strávil zřejmě jen období od února do srpna roku 1901. Už v září 1901 odešel zřejmě opět s Čelanským zpátky do Prahy, tentokrát za účelem pomoci vybudovat a upevnit Českou filharmonii jako stálý profesionální orchestr, jehož se stal Čelanský prvním šéfdirigentem.

Období, které Herold v České filharmonii strávil, trvalo pouhý rok (od září 1901 do prosince 1902), a i za tak krátkou dobu zanechalo jeho působení na místě koncertního mistra v posluchačích kladný dojem. Herold se osobně angažoval ve shánění koncertů pro Českou filharmonii, a také v hledání prostředků a oslovování mecenášů, kteří by zatím poměrně nestabilní orchestr s velmi slabým finančním zajištěním podpořili.

Nestabilní situace v orchestru a touha věnovat se komorní hře nakonec vedly k tomu, že v roce 1903 založil Herold spolu se svými kolegy z filharmonie Heroldovo pražské kvarteto. Tímto krokem předurčil své budoucí směřování zcela jednoznačně. Úspěchy, kterých Heroldovo kvarteto během své tříleté existence dosáhlo, předznamenovaly Heroldovo umělecky nejdůležitější životní období, jímž bez pochyby bylo působení v Českém kvartetu, jehož členem byl od roku 1906 až do své smrti v roce 1934. Během dvaceti osmi let, které s tímto tělesem prožil, se při velmi náročných podmínkách tehdejšího koncertního provozu (České kvarteto mělo v letech před I. světovou válkou průměrně sto koncertů ročně, a to převážně v cizině) věnoval také pedagogické činnosti. V roce 1922 se navíc stal profesorem komorní hry na Pražské konzervatoři.

Kromě kvartetní, pedagogické, skladatelské, sólové činnosti²⁰ jsou dobře známy Heroldovy záliby ve hvězdářství a houslařství. Obě jsou poměrně obšírně popsány v heroldovské literatuře.

Jiří Herold zemřel 13. listopadu 1934. Stalo se tak při zkoušce Berliozova Harolda v Itálii v rozhlasovém studiu. Po roční odmlce, která byla způsobena

²⁰ Jiří Herold vystupoval jako violista - sólista poměrně málo. Poté co se stal violistou Českého kvarteta, jednalo se spíše o sóla v rámci orchestrálních skladeb, významný byl jeho výkon v Berliozově *Haroldu v Itálii* a v Sukově *Asraelu*. Ladislav Vycpálek věnoval Heroldovi svoji *Suitu pro sólovou violu* op. 21, která vznikla stejně jako *Duo pro housle a violu* op. 20 v roce 1929. Herold obě skladby premiéroval.

Heroldovými zdravotními problémy se srdcem se opět odhodlal veřejně vystoupit v tomto náročném díle. Bylo to snad poprvé, kdy své síly skutečně přecenil. Je pohřben na Olšanských hřbitovech v Praze.

2. Odkaz Jiřího Herolda

2. 1. Heroldovo kvarteto

Jiří Herold se již během konzervatorních let projevils nejen jako zdatný sólista, ale i jako ambiciózní komorní hráč, kvartetista. Ve čtvrtém ročníku (1891 – 1892) provedli se spolužáky Smetanův Kvartet e-moll *Z mého života*. V šestém ročníku (1893 – 1894) vystoupili pod jménem Smetanovo kvarteto ve složení Jan Buchtele, Jiří Herold, Jan Sommer, Jan Burian. Odchodem z konzervatoře skončilo i fungování tohoto studentského tělesa.

V roce 1902 zakládá Herold vlastní kvarteto společně s kolegy z České filharmonie. Heroldovo pražské kvarteto se představilo ve složení Jiří Herold, Alois Paleček, Oldřich Vávra, Max Škvor. Již na začátku roku 1903 mělo kvarteto premiéru v sále Plodinové burzy v Praze, kde spoluúčinkoval pianista Eduard Tregler. Koncert byl přijat výborně: *„Povzbuzeni tímto úspěchem, jehož docílili jsme jak u obecnstva, tak u odborné kritiky, pustili jsme se s chutí do dalšího studia, a při tom pořádali jsme koncerty po městech českých i moravských.“*²¹²²

Heroldovo pražského kvarteto bylo od počátku svého vzniku přirovnáváno kvalitou k Českému kvartetu, kterému svými úspěchy zřejmě silně konkurovalo jak doma, tak v zahraničí. V létě roku 1903 došlo k výměně sekundisty, jím se stal čerstvý absolvent konzervatoře Karel Liška. Ve stejném roce se kvarteto vypravilo na zahraniční zájezdy do Berlína a Vídně, kde bylo přijato kritikou i obecnstvem také velmi dobře. *„Naše obavy byly zmírněny hned po prvním čísle, jímž jsme získali obecnstvo úplně.“*²³

V roce 1904 došlo k další výměně sekundisty, za Karla Lišku nastoupil Bohumil Brož. Téhož roku se kvarteto vydalo na koncertní turné po Rusku a Finsku, opět s Eduardem Treglerem. V dalším roce následovaly zájezdy do Rakouska, Itálie, Dánska, Švédska a Holandska. Kromě uměleckých úspěchů se v roce 1905 začalo kvartetu dařit i po finanční stránce. *„Musím přiznati, že až doposud přes všechny naše morální úspěchy,*

²¹ Tamtéž, str. 29

²² Viz příloha č. 2

²³ Tamtéž, str. 30

*byla naše situace po stránce hmotné stále ještě dosti neblahá, ale doufali jsme, že nyní i v ní nastane obrat k lepšímu.*²⁴

V roce 1906 dostal Jiří Herold nabídku z Českého kvarteta, kterou přijal. To znamenalo de facto zánik Heroldova pražského kvarteta. Zbylí kolegové se nepokusili kvarteto obnovit náhradou primária, z čehož usuzuji, že Heroldovo kvarteto bylo na Heroldovi v podstatě umělecky i existenčně závislé. Na jeho odchod reagovali s překvapením i pochopením, bylo jim nabídnuto odstupné 1500 zlatých.

V roce 1941 vzniklo v rámci Heroldova klubu amatérské Heroldovo kvarteto, které se po několika letech vyprofilovalo jako profesionální. V roce 1953 hrálo Heroldovo kvarteto ve složení Bohuslav Purger, Jiří Hanzl, Josef Podjukl, František Halma. O dva roky později do kvarteta přišel violista Soběslav Soukup. Přes dobrou uměleckou úroveň se soubor po několika letech rozpadl.

Další Heroldovo kvarteto založil během svých studií na AMU houslista Radek Křižanovský, rakovnický rodák. V roce 1993 se však přejmenovalo na Apollon Quartet, tak působí dosud.

Dnes je na české hudební scéně opět soubor s názvem Heroldovo kvarteto. Jeho členy jsou Petr Zdvihal, Jan Valta, Karel Untermuller, David Havelík. O vzniku tohoto tělesa, o vztahu jeho členů k Jiřímu Heroldovi a jeho odkazu se vyjádřil sekundista Jan Valta takto: *„Když jsme v roce 1998 začínali s kvartetem, chtěli jsme jméno, které by vyjadřovalo slavnou českou kvartetní tradici a naší úctu k ní. Jiří Herold se k tomuto hodil přímo ideálně: Znameníť houslista a původně primárius vlastního kvarteta (tehdy také Heroldova!), ale také houslista, který se za velmi krátký čas musel "přeučit" na violu a nastudovat široký repertoár Českého kvarteta takřkajíc za pochodu, z čehož vyvozují jeho výjimečnou hudební pohotovost a flexibilitu; člověk mnoha zájmů (v cizině vždy říkáme, že se zajímal o hudbu, hvězdy a jemnou práci se dřevem - houslařinu, což je krásná kombinace); a v neposlední řadě určitě také výtečný kolega - kamarád do kvarteta. Myslím, že obecně do souboru vnášel klid a noblesu.*

Víte, mnoho kvartet minulých i přítomných se rozpadlo či mělo vážné vztahové problémy nikoli z důvodů uměleckých (hudebních), ale lidských. Čtyři často velmi silné a rozdílné individuality, které se setkávají na zkouškách a tráví spolu dlouhé týdny na zájezdech - to v sobě nese velké nebezpečí konfliktů, větší než je obvyklá ponorková nemoc. Asi proto se takřka žádnému kvartetu nepodaří zachovat si stejné personální obsazení po celou dobu své činnosti. Nám se to zatím - už patnáctým rokem - daří, a já mám někdy pocit, že je to snad i díky našemu patronu Jiřímu Heroldovi.

²⁴ Tamtéž, str. 32

*Celkem přirozeně akcentujeme české autory (Dvořák, Smetana, Martinů, Janáček, Suk a autory soudobé, Sluka, Kvěch, Zahradník, L.Hurník), ale to dělá myslím každé české kvarteto.*²⁵

2. 2. Jiří Herold a České kvarteto

Jiří Herold přišel do Českého kvarteta v roce 1906. V té době za sebou mělo ve složení Karel Hoffmann, Josef Suk, Oskar Nedbal a Hanuš Wihan již téměř patnáctiletou existenci. Jednalo se o období vrcholné slávy tohoto tělesa, které si svou hrou dobylo celou Evropu. Přísný a zkušený Wihan vytvořil z kvarteta těleso světové úrovně, které založilo pozdější slavnou tradici české komorní hudby, šířilo ji do světa a svou vřelou hudebností a precizním provedením inspirovalo nově vznikající česká i světová kvarteta.

V roce 1906 se violista Oskar Nedbal rozhodl z kvarteta odejít. Stalo se tak jednak po osobním konfliktu s Karlem Hoffmannem (Nedbal odešel do ciziny s Hoffmannovou manželkou), jednak upřednostnil tehdy slibně se rozvíjející dráhu dirigenta a skladatele. České kvarteto se ocitlo v náhlé krizi, kterou bylo nutné rychle vyřešit novým violistou srovnatelné úrovně jako byl Oskar Nedbal. Vzhledem k Heroldově vynikající pověsti a jistě i jeho rozvážné a pokorné povaze, padla volba na Jiřího Herolda, který se vzdal svého slibně se rozvíjejícího vlastního kvarteta.

Skutečnost, že Jiří Herold a jeho kolegové z Českého kvarteta byli hráči tehdejší světové úrovně, potvrzuje i následující fakt. Pro jeho správné pochopení si dovoluji ocitovat několik pasáží z muzikologických statí o Oskaru Nedbalovi, který je v nich zmiňován nejen jako vynikající dirigent a skladatel, ale též jako hráč na violu. Například Tully Potter ve svém příspěvku *The Czechoslovakia viola school* věnoval Nedbalovi tři strany, Heroldovi sotva jednu, a poukazuje v ní na Nedbalův velký přínos violové hře, kterou de facto vzkřísil a povznesl, ačkoli dnes se připomíná spíše jeho kariéra dirigenta a skladatele. Později byl navíc zastíněn Tertisem, Primrosem, Vieuxem.

Carl Flesch nazývá ve svých pamětech Nedbala „the giant of the viola“. *“When Nedbal took the lead at the beginning of Smetana’s First String Quartet, From My Life, one thought one was hearing real viola playing for the first time.”* Potter mluví o Nedbalově dokonalé nástrojové vybavenosti, ale také o dech beroucí živelné muzikalitě. Na tom se shodují s českým autorem J. M. Květem, který píše: *„Nedbal byl robustní požívač života i umění. Jeho gesto bylo rozmáchlé, vnější dojem při hře*

²⁵ Tuto informaci jsem obržela v osobním rozhovoru s Janem Valtou dne 15.4. 2013.

okázaly.²⁶ Podobně Vratislavský píše: „Nedbal, který dirigoval zpaměti, získával rychle pověst především vynikajícího dirigenta klasiků a české hudby. Netrvalo dlouho a stal se světovou třídou“. Nedbalovou hrou byl inspirován také gigant violové moderní hry Brit Lionel Tertis (1876 – 1975).²⁷

Ve světle výše zmíněných skutečností, kdy Nedbal požíval tak výsostné postavení, byl znám jako všestranný umělec a o Českém kvartetu se mluvilo jediné v superlativech,²⁸ je rázem snadněji pochopitelné, proč Herold neváhal opustit svoje velice slibně se rozvíjející a evropsky uznávané kvarteto, opustit kariéru houslisty a zasednout se svou pověstnou skromností k pultu violy – nástroje, který se na konzervatoři nestudoval ani jako samostatný obor a neměl ve své době žádnou prestiž. Zároveň fakt, že si České kvarteto vybralo Herolda za svého člena, potvrzuje jeho neobyčejné kvality. Lidskými i hráčskými vlastnostmi byl Herold naprostým protipólem k Nedbalovi. Hrál neokázale, nestrhával na sebe pozornost, jeho projev byl klidný, hluboký a intimní.

V roce 1914 přichází do kvarteta za nemocného Hanuše Wihana violoncellista Ladislav Zelenka. To byla poslední zásadní proměna Českého kvarteta. Zelenka byl hráčsky velmi podobný typ jako Wihan, vynikající techniky, vřelého a zpěvného tónu. Znal Wihanovu práci, sám za něho v kvartetu již od roku 1913 několikrát vypomáhal. Příchodem Zelenky se tedy spíše než charakter hry změnila atmosféra v kvartetu. Místo přísného, náročného Wihana přišel bodrý Zelenka. Hráči se ještě více sblížili. Herold se Zelenkou tvořili zřejmě lidsky velice vyváženou dvojici, která dodávala kvartetu stabilitu a klid, což se osvědčilo obzvláště v nelehkých dobách I. světové války, kdy mělo kvarteto velice omezenou koncertní činnost v cizině, soustředili se na domácí prostor a propagovali v té době vlastenecky především českou hudbu (Smetana, Dvořák, Novák, Suk, aj.).

²⁶ KVĚT, Jan Miroslav. *Jiří Herold*. Praha: Orbis, 1947. Edice Kdo je? sv. 75.

²⁷ Je málo známé, že Lionel Tertis byl v roce 1906 do příchodu Jiřího Herolda krátce členem Českého kvarteta. Hra Lionela Tertise na violu je zachycena na dostupných nahrávkách, takže lze posoudit alespoň rámcově způsob hry Heroldova současníka. Smyčcová technika byla u Tertise již zcela moderní, stejně jako na nahrávce Českého kvarteta z roku 1928 je hra výrazně bohatší o glisy (doklouzávání) při výměně z polohy do polohy, což byla tehdejší manýra nejen ve hře na smyčcové nástroje, ale například i u zpěváků. Co píše Potter o vibratu: „As a player, Herold was a consolidator of the best of the 19th – century school, using gut strings to the end of his days and therefore making little or no use of vibrato“. Podobně u Tertise, vibrato je méně „hysterické“, než bylo zvykem v pozdější době, u někoho i dnes. Kovové struny dovolí hráči větší zvuk a snesou rychlejší, mohutnější vibrato, aniž by to mělo takový vliv na intonaci, jako u střevoových strun.

²⁸ Carl Flesch ve svých vzpomínkách píše: „...here for the first time one heard ensemble playing by four congenial individualities who were on the same technical level“.

Činnost tohoto slavného tělesa přerušil v roce 1933 odchod Josefa Suka a následné onemocnění Heroldovo. Pokusem o návrat měl být koncert v prosinci 1934, se Stanislavem Novákem u pultu sekundu. Jiří Herold však v listopadu zemřel a tím se historie Českého kvarteta definitivně uzavřela.

Na závěr této kapitoly bych ráda upozornila na jednu z mála dostupných nahrávek Českého kvarteta. Jedná se o nahrávku z roku 1928, na níž hrají Smetanův *Kvartet e moll „Z mého života“* a Dvořákův *Kvartet F dur „Americký“*. Přestože České kvarteto bylo v těchto letech již za zenitem své slávy, kvalita nahrávky je zvukově velmi špatná, hráči používají střevové struny, což hraje nezanedbatelnou roli ve zvuku nástroje, musím konstatovat, že nasazení a neobyčejná muzikálnost, s jakou kvarteto hraje, je odzbrojující.

Dovolím si srovnat zmiňovanou nahrávku Smetanova *Kvartetu e moll* s nahrávkami pozdějšími. Jednak s nahrávkou Primrose Quartet z roku 1940, jednak s nahrávkou Smetanova kvarteta z roku 1953²⁹.

České kvarteto vyniká dokonalou muzikantskou jednotou³⁰. Vřelý, kulatý Heroldův tón v monumentálním violovém sólu první věty potvrzuje jeho skvělou hráčskou pověst. Podobně Ladislav Zelenka ve violoncellovém sólu ve třetí větě. Nápadné jsou glisy, jichž hráči užívají při přechodu do poloh. Tempo v průběhu jednotlivých vět se výrazně mění, což je nejvíce patrné v druhé větě, kdy se hráči nebojí velkých kontrastů rychlých a pomalých úseků, čímž dosahují efektu, že hudba přirozeně dýchá. Rytmická souhra a intonace je občas nepřesná. Primrose Quartet má velmi precizní souhru i intonaci hráčů. Tempa volí rychlá, někdy na úkor srozumitelnosti. Violové sólo v první větě ztrácí vřelost, působí spíše technicky strhujícím dojmem. Druhá věta díky přemrštěnému tempu ztrácí charakter polky. Celkově působí provedení kvartetu spíše úderně.

Smetanovo kvarteto má již moderní zvuk, jak ho známe dnes. Intonace, souhra, zvuková kvalita je standardní. Tempa vět jsou opět rychlejší, než jak je volilo České kvarteto, a rozdíly temp během jednotlivých vět jsou též méně patrné.

²⁹ Tyto nahrávky jsem zvolila za účelem demonstrovat historický vývoj kvartetní hry a způsob interpretace v jiném než v českém prostředí. Zároveň se jedná o nahrávky kvalitou srovnatelných těles.

³⁰ Domácí i evropské kritiky zaujalo kvarteto již ve svých počátcích svým zápalem, strhující muzikalitou a hloubkou výrazu. Obstálo kupř. ve srovnání se slavným Rosé Quartet. „České kvarteto připomíná slavné Florentinské kvarteto jak dokonalostí jednotlivých hlasů, tak svěžestí a ohnivostí své hry. Ve srovnání s Rosého kvartetem snad mu chybí něco vnější uhlazenosti, avšak Smetanův kvartet zahráli Pražané s větší plností a vášní než Vídeňané“ Vratislavský, Jan str. 24

2. 3. Heroldova pedagogická činnost, jeho vliv na rozvoj komorní hudby v českém prostředí

Heroldovy pedagogické začátky spadají do období roku 1898–1899, kdy se stal učitelem hudby u kněžny Leontiny z Fürstenbergu.³¹ Nejednalo se však o nijak zásadní pedagogickou zkušenost.

Pokud lze vysledovat pedagogickou linii, kterou Jiří Herold mohl založit během svého pedagogického působení na pražské konzervatoři, pak jediné v komorní hudbě. Viola se na pražské konzervatoři začala vyučovat jako samostatný obor teprve od školního roku 1949 –1950, do té doby byla pouze integrální součástí oboru hra na housle. V roce 1907 byla zavedena obligátní hra na violu, což představovalo především osvětlit houslistům orientaci ve violovém klíči, zorientovat se v jiném nástrojovém rozsahu a barvě. Herold violu obligátně vyučoval v letech 1924 – 1934.

O samostatné violové škole či specifice Heroldovy violové třídy tedy hovořit nelze, ačkoli o samostatnou violovou třídu velmi stál: „*Vykládal mně kdysi, že na francouzských konzervatořích jsou profesori specialisté pro violu, že tam posluchači absolvují jako houslisté na tento altový nástroj.*“³² Bohužel, neexistují vzpomínky Heroldových žáků, ani přímí pamětníci, kteří by byli schopni Heroldovu výuku a metodiku konkrétně popsat.

Jiří Herold začal spolu s Ladislavem Zelenkou vyučovat komorní hru na pražské konzervatoři v roce 1922. Oběma šlo především o předávání bohatých zkušeností z Českého kvarteta a taktéž o zachování kontinuity, kterou před nimi v komorní hře vytvořili jejich učitelé.

Od založení pražské konzervatoře v roce 1811 byla komorní hře věnována pozornost, ovšem teprve od roku 1863 nástupem Antonína Bennewitze na post ředitele, spíše však od roku 1866 se začíná profesionálně rozvíjet. Antonín Bennewitz prosadil, aby studenti vystupovali na veřejných večírcích, a silně se zasadil o vznik samostatného oboru komorní hra. V roce 1885 se konala veřejná vystoupení v Malém sále Rudolfiny, kde houslisté hráli Bachovy skladby ve větším počtu v unisonu. V roce 1887 se Ferdinand Lachner stává výpomocným učitelem komorní hudby a o čtyři roky

³¹ Kněžna Leontina z Fürstenbergu, představitelka významného rakouského šlechtického rodu, který měl své statky na Křivoklátsku, pobývala na Leontinském zámečku u Rakovníka. Hledala pro svou dceru učitele hudby, jímž se stal Jiří Herold. Tato drobná pedagogická zkušenost zřejmě neměla zásadní vliv na jeho pozdější pedagogickou činnost. Herold měl však příležitost se šlechtickou rodinou cestovat, měl dostatek času věnovat se ještě zdokonalování vlastní hry a zároveň na čas ještě oddálil starosti existenční.

³² Tamtéž, str. 68 – 69.

později řádným. V roce 1888 je výukou komorní hry pověřen Hanuš Wihan, umělec evropského formátu a moderního přístupu. „(Wihan) vypracoval zásady dnešní kvartetní metodiky, cizelérského studia, opřené o hluboké znalosti formotvorných prvků i estetických norem. Byl to umělec, patřící už svým uměleckým názorem myšlenkovým proudům našeho století.“³³ Pod jeho vedením se v roce 1891 formuje žákovské České kvarteto tehdy ve složení: Karel Hoffmann, Josef Suk, Oskar Nedbal, Otto Berger.

Moderní principy komorní hry, ze kterých České kvarteto vycházelo a které se díky nim staly obecným pravidlem, jsou tyto: Technicky perfektně vybavení hráči, kteří si přes rozličnost povah lidsky rozumí, mají touhu stále hledat a vytvářet něco nového a dokonalejšího. Nikdo ze čtyř hráčů není sólista, nýbrž všichni jsou si rovni. Každý studuje skladbu nejdříve samostatně do detailu, později se společně sehrává do větších celků, kdy je dílo poznáváno detailně jak po harmonické, tak po obsahové stránce. Komorní soubor vždy respektuje a podtrhuje záměr skladatele i jeho slohové zařazení, přesto si ponechává svůj interpretační styl, jenž odpovídá estetickému cítění tělesa. Dramaturgie tělesa by měla obsahovat pestrou škálu repertoáru. I přes velkou náročnost – a ne vždy zaručený úspěch – by mělo těleso vyzvedat i díla nová, pokroková. Obracet by se mělo také ke svým národním skladatelům, čímž lze často podtrhnout osobitost tělesa.

Jiří Herold, který tyto principy vlastním příkladem předával, byl pověstný svou schopností poskládat ze studentů nejlepší žákovská kvarteta. Svědomitě se jim věnoval a hodiny, které vzhledem k vlastní koncertní činnosti s kvartetem nemohl v termínu odučit, vždy pečlivě nahrazoval. Z dochovaných materiálů lze vyčíst, že při výuce byl vytrvalý, trpělivý a pokorný, se smyslem pro detail a výraznou hudební řeč. Důraz se kladl na správné pochopení skladby, analýzu díla, zvukové detaily, souhru a technickou dokonalost. „*Klid a mírnost jeho ducha, jemná a ušlechtilá mysl, zračily se na výkonech jeho komorních těles. Hrály heroldovsky tak, jak jsme ještě slyšali, když byl Jiří primariem Pražského kvarteta.*“³⁴

Z komorních souborů, které Herold na konzervatoři vedl, se žádný nevyprofiloval do dlouhodobě samostatně fungujícího tělesa. Studenti se spíše uplatnili jednotlivě. Někteří z Heroldových žáků se později stali vynikajícími komorními hráči. Do jaké míry byli v ansámblové hře ovlivněni právě Jiřím Heroldem, nelze dnes s jistotou posoudit. Jaroslav Svoboda (1908 – 1973), absolvoval nikoli na housle, ale

³³ VRATISLAVSKÝ, Jan. *České kvarteto*. Praha: Editio Supraphon, 1984., str. 14

³⁴ BARTOŠ, Josef. *Za Jiřím Heroldem*. Rakovník: Kruh přátel mistra Jiřího Herolda, 1935., str. 68.

na violu,³⁵ v roce 1964 se stal pedagogem hry na violu na pražské konzervatoři, a později též na AMU, kde vychoval novou generaci kvalitních violistů jako jsou Josef Klusoň, Zuzana Pešková, Jiří Najnar, a další. Stal se také violistou Českého komorního orchestru. Ten fungoval pod vedením Václava Talicha od roku 1946 do roku 1948, kdy byl orchestr z politických důvodů, přes své četné úspěchy doma i v cizině, zrušen. Ivan Večtomov (1902 – 1981) se stal členem Pražského kvarteta v letech 1931 – 1945, České filharmonie od roku 1945 a učitelem pražské konzervatoře mezi roky 1951 – 1955. Dalším Heroldovým žákem u violového pultu v komorní hře byl Karel Ančerl (1908 – 1973). Houslista a violista Vilém Kostečka, který také absolvoval na violu,³⁶ se stal jedním z prvních stabilních členů Českého noneta. Bohumil Klabík (1905 – 1964), houslista a violista, byl vyhledávaným komorním hráčem, působil v Kvartetu Národního divadla a od roku 1953 vyučoval hře na violu na pražské konzervatoři. Z jeho žáků se jako komorní hráči uplatnili např. Milan Heřmánek (1942) nebo Josef Beran (1896 – 1978). Druhý z nich byl houslistou, violistou (viole se věnoval především v komorní hře), pedagogem, dirigentem a též tvůrcem jedné z metodik houslové hry: *Houslová škola, Metodika elementární hry na housle*.

Snaha Antonína Bennewitze vyzdvihnout komorní hru z ústraní, dát jí samostatný prostor k výuce, je sice dnes na konzervatořích plněna, přesto se domnívám, že by se studiu komorní hry měla věnovat větší pozornost a píle jak ze strany studentů, tak ze strany pedagogů. Jiří Herold byl na konzervatoři zaměstnán jako pedagog komorní hry, nikoli zároveň sólové, jak je tomu dnes zvykem. Měl tedy prostor a čas se studentům věnovat s pečlivostí sobě vlastní. Není divu, že vychoval řadu vynikajících komorních i orchestrálních hráčů, vštípil jim zásady vyspělé evropské moderní komorní hry, jejímž bylo České kvarteto zakladatelem a ve které dále pokračovali Václav Talich,³⁷ Smetanovo kvarteto, Vlachovo kvarteto, Pražské kvarteto, Wihanovo kvarteto aj.

Myslím si, že zůstáváme dlužni Heroldovi i dalším velikánům české kvartetní tradice samostatný obor kvartetní hry. V České republice existuje možnost tento obor

³⁵ Uvádí J. Šeda na str. 93.

³⁶ BARTOŠ, Josef. *Za Jiřím Heroldem*. Rakovník: Kruh přátel mistra Jiřího Herolda, 1935., str. 67

³⁷ Václav Talich se ve svých vzpomínkách zmiňuje o zásadním vlivu, který na jeho umělecký rozvoj měla jeho spolupráce s Českým kvartetem. Od roku 1906 (zažil tedy kvarteto ve složení Hoffmann, Suk, Herold, Wihan) navštěvoval jejich zkoušky, příležitostně s nimi hrál u pultu druhé violy. Úcta ke každé notě, smysl pro vyváženost jednotlivých hlasů, schopnost jít do podstaty díla a zkoumat jeho hloubku, to jsou zásadní rysy jimiž se vyznačovala práce Českého kvarteta, a také pozdější Talichova práce s Českou filharmonií, Českým komorním orchestrem a jinými tělesy.

studovat pouze na pražské AMU. Na JAMU a Fakultě umění OU v Ostravě tento obor chybí. Přitom v Rakousku, Německu, Švýcarsku, USA, a dalších zemích, kde má komorní hra tradici, je možnost takového studia běžnou praxí.

2. 4. Herold skladatel

Už v době studií na konzervatoři se Herold věnoval komponování. Chtěl se původně dostat do skladatelské třídy Antonína Dvořáka, ale tam nebyl přijat. Heroldovy skladby, které jsou do dnešního dne známé, se koncertně hrají velmi zřídka, spíše vůbec. Výjimku tvoří pouze jeho instruktivní dílo *Etudy pro violu* (Hudební matice, 1937). *Šest drobných etud*, které vznikly během let 1932 – 1933 a byly vydány až posmrtně, jsou pro violisty tím, co pro houslisty Paganiniho *Caprica*. Velmi dobře napsané etudy, které postihují problematiku nástroje a rozvíjí jak virtuosní, tak hudební schopnosti žáka, lze provádět i koncertně. Téměř povinně je mají v repertoáru studenti violy během studií na konzervatoři či akademii.

Studium skladby ukončil Herold *Serenádou pro housle a klavír*. Z jeho dalších děl jsou známy *Tři mazurky pro housle*, *Suita pro housle a klavír* a několik elegií pro housle. Později pro violu složil skladby *Cigánské melodie pro violu*, *Balada pro violu a klavír*, smyčcový kvartet a *Fuga pro varhany*.

Z Heroldovy pozůstalosti, kterou mi laskavě zapůjčila snacha Jiřího Herolda, paní Věra Heroldová z Ostravy, jsou mi známy ještě čtyři písně s klavírním doprovodem. Jde o písně pro blíže neurčený lidský hlas. Jen jediná z nich, *Requiescat* op. 5, má věnování - J. E. Fuchsovi, ostatní nemají vepsanu žádnou dedikaci. Písně pochází z prvního desetiletí dvacátého století. Z roku 1907 píseň na verše J. V. Sládka *Já v snách Tě viděl*, z téhož roku zmiňovaná píseň *Requiescat* op. 5, z roku 1910 píseň na verše J. Vrchlického *Za trochu lásky šel bych světa kraj* a píseň *Z jara* na verše české básnířky Růženy Jesenské. Nic dalšího o jejich osudu není známo.

2. 5. Herold houslař

Záliba Jiřího Herolda v houslařství je obšírně popsána v heroldovské literatuře. Za svůj život vytvořil zřejmě 55 smyčcových nástrojů, přičemž houslařská činnost byla pro Herolda spíš dobrodružstvím, než ambicí.

*Umění houslařů*³⁸ věnuje Heroldovi poměrně rozsáhlé heslo s obrazovou přílohou. Heroldovu houslařskou činnost hodnotí pozitivně, nicméně je konstatováno, že nese známky amatérské práce. Podobně hodnotí Heroldovu práci také Karel Jalovec či František Skokan.

Oproti tomu Bedřich Voldan ve spisku *Co má vědět každý houslista o svém nástroji? II.*³⁹, popisuje tónovou přehrávku, které se zúčastnil Herold se dvěma vlastními nástroji, jež obstály zvukem v konkurenci nástrojů profesionálních houslařů i starých italských houslí. O vysoké kvalitě jeho nástrojů svědčí také vyznamenání německou Říšskou cenou v roce 1927. Za housle „Republikánky“ z roku 1918 získal stříbrnou medaili, oceněn byl také jeho smyčcový kvartet.

V době, kdy Herold působil jako pedagog na pražské konzervatoři, se stal také správcem sbírky hudebních nástrojů. Z této doby existuje Heroldem vlastnoručně vedený inventář. Sám odhadoval jejich pravost a popisoval je. Spolupracoval s houslařem Františkem Křížem, který byl na konzervatoři správcem nástrojového inventáře v letech 1919–1920. V roce 1933 pořádal Jiří Herold houslařskou soutěž, ve které se měli představit nejlepší čeští houslaři. Zvítězil František Kříž, druhé místo získal Otakar Špidlen, třetí Jan Baptista Vávra.⁴⁰

V pozůstalosti, kterou mi poskytla paní Věra Heroldová, jsou dochovány nákresy některých Heroldových nástrojů.⁴¹ Na nákresu violoncella z roku 1925 op. 32 je uvedena Heroldova poznámka, že nástroj je majetkem Ladislava Zelenky. Tato informace se rozchází s tvrzením Jaroslava Šedy, že ho Herold věnoval Pražské konzervatoři. V inventáři nástrojů psaným Heroldem, ani v diplomové práci Bohumila Čížka z roku 1983 *Nástrojové sbírky pražské konzervatoře*,⁴² není o violoncellu zmínka. V *Umění houslařů*⁴³ je fotografie viněty pouze Heroldova prvního violoncella z roku 1917, op. 14.

³⁸ PILAŘ, Vladimír; ŠRÁMEK, František. *Umění houslařů*. Praha: Panton, 1988.

³⁹ VOLDAN, Bedřich. *Co má vědět každý houslista o svém nástroji? II*. Praha: Fr. A. Urbánek a synové, 1922. 40 s.

⁴⁰ KRÁČMAROVÁ, Pavlína. *Český hudební slovník osob a institucí* [on-line]. Heslo František Karel Kříž [citováno 15. 4. 2013].

⁴¹ Viz příloha č.3

⁴² ČÍŽEK, Bohumil. *Nástrojové sbírky pražské konzervatoře*. Praha: FFUK, 1983.

⁴³ PILAŘ, Vladimír; ŠRÁMEK, František. *Umění houslařů*. Praha: Panton, 1988.

2. 6. Heroldův klub

Dalším příkladem heroldovského odkazu je vznik Heroldova klubu,⁴⁴ který funguje dodnes. Do tohoto pražského sdružení pro provozování komorní hudby především na amatérské úrovni vnesl v roce 1935 myšlenku pojmenovat sdružení po Jiřím Heroldovi inženýr Karel Branberger, Heroldův přítel.

Již o několik let dříve se začali ve vile manželů Milbauerových v pražských Dejvicích scházet profesori, lékaři, vědci, inženýři, ale i profesionální muzikanti ke společnému provozování hudby. Vedoucí osobností těchto hudebních schůzek byl Dr. h.c. Josef Jan Frič, který se stal v roce 1938 předsedou Heroldova klubu.

Je příznačné, že této intelektuální společnosti imponovalo pojmenovat svůj spolek podle Jiřího Herolda, de facto reprezentanta jejich myšlenky. Byl symbolem špičkového hudebníka, reprezentantem dosud nejlepšího českého kvarteta, člověkem vytříbeného charakteru, jemné povahy, vysoké inteligence, zároveň však nebyl jen jednostranně zaměřeným hudebníkem, ale projevoval zájem o řadu mimohudebních oborů.

V roce 1938 oficiálně vznikl Heroldův klub. Koncerty se konaly nejen v Dejvicích, ale též v prostorách Umělecké Besedy na Malé Straně, se kterou klub spolupracoval. Postupně přicházeli noví členové, amatéři i profesionálové a rychle se vyvíjela poměrně vyspělá komorní hra. Ke zkvalitnění úrovně ochotně přispěli především zbylí členové již neexistujícího Českého kvarteta Karel Hoffmann a Ladislav Zelenka, později např. člen Pražského kvarteta Ivan Večtomov, klavírista Josef Páleníček, ad.

Během válečných čtyřicátých let byl klub stále činný a členové zachovávali silné vlastenecké cítění. Navzdory nepříznivým společenským podmínkám vznikaly v rámci Heroldova klubu např. „Cvičné běhy komorní hudby“, které si vytkly za cíl zlepšit nácvik skladeb u amatérských komorních těles. Koncerty se konaly např. v Městské knihovně, na Bertramce, v 60. letech také ve Vinohradské nemocnici, kde se koncertů účastnili i pacienti a klub své působení rozšířil na daleko větší okruh posluchačů. V době normalizace se podařilo vedení Heroldova klubu udržet tento spolek jako samostatný.

Dnes se členové klubu snaží dále udržovat spolupráci amatérských komorních těles s profesionálními hráči např. z Vlachova, Talichova, Heroldova kvarteta. Schůzky, přednášky, koncerty se konají v barokním sále Konzervatoře a ladičské školy Jana Deyla, kde se schází jak aktivní hudební nadšenci, tak jejich posluchači.

⁴⁴ KRUPÍČKA, Svatopluk. *Heroldův klub* [on-line]. <http://www.herolduvklub.cz/z-historie-heroldova-klubu>, [citováno 15.4. 2013].

2. 7. Heroldův Rakovník

Po roce 1989 se i město Rakovník začalo o svého rodáka opět zajímat. V devadesátých letech byla umístěna pamětní deska na rodný dům Heroldův, z bývalé synagogy byla po rekonstrukci vytvořena koncertní Heroldova síň. Na podzim roku 2003 se konal první ročník hudebního festivalu Heroldův Rakovník, který funguje dodnes. V roce 2012 měly na festivalu zaznít skladby Jiřího Herolda, se kterými se jinak na koncertním pódiu setkáme jen zcela výjimečně. Jednalo se o Heroldova díla *Lístek do památníku*, *Mazurka*, *Elegietta pro violu a klavír*, *Mazurka pro violu a klavír*, dále měla k poctě Jiřího Herolda také zaznít *Suita pro violu sólo* op. 21 Ladislava Vycpálka, která byla Heroldovi dedikována. Koncert byl pro nemoc interpreta bohužel zrušen.

2. 8. Paní Věra Heroldová

Ráda bych zde zmínila, že o odkaz Jiřího Herolda také dodnes s úctou a láskou pečuje snacha Jiřího Herolda, operní pěvkyně, paní Věra Heroldová (roz. Kolářová). Věra Heroldová se narodila v roce 1921 v Brně, za muže si vzala v roce 1946 Heroldova syna, operního pěvce Jiřího Herolda ml. (1913 – 1973). Oba manželé byli angažováni v ostravském Národním divadle Moravskoslezském, kde se stali sólisty opery. Paní Heroldová žije v Ostravě dodnes. Právě tam se 19. 6. 2011 uskutečnil náš rozhovor, kdy mi tlumočila, s jakou úctou byla osobnost „tatínka Herolda“ vnímána v jejich rodině. Poskytla mi také materiál ze svého rodinného archivu, mimo jiné dopis Václava Talicha Jiřímu Heroldovi ml.,⁴⁵ Heroldovy náčrty nástrojů a několik Heroldových písní.

Poskytla mi např. zajímavou informaci, že T.G. Masaryk na svých projížďkách po okolí Pražského hradu nejednou zajel do Heroldovy vily Na Hřebenkách poslouchat zkoušku Českého kvarteta. O kontaktu Masarykových s Heroldem také svědčí účast Alice Masarykové na Heroldově pohřbu v roce 1934.

Tato noblesní dáma se každoročně účastní festivalu Heroldův Rakovník, navštěvuje koncerty Heroldova kvarteta, neúnavně předává svoje paměti a zkušenosti nové generaci, kteří mají o heroldovský odkaz zájem.

⁴⁵ Viz příloha č. 4

Závěr

O Jiřím Heroldovi jsem shromáždila veškerou dosud dostupnou literaturu a pokusila se z ní vybrat důležité informace, které by ilustrovaly jeho život, práci a přínos pro další generace.

Během bádání jsem měla příležitost získat i několik dosud nezveřejněných informací. Mnohé mi poskytla paní Věra Heroldová z Ostravy, především Heroldovy nákresy smyčkových nástrojů, osobní dopis Václava Talicha Jiřímu Heroldu ml., či vzpomínky na styky rodiny Masarykových s Heroldovými. Dále jsem provedla srovnání nahrávky Českého kvarteta s dalšími renomovanými kvartety. Novou informací je také to, že Jiří Herold uspořádal v roce 1933 houslařskou soutěž. Považuji ovšem za nutné zmínit, že v archivu pražské konzervatoře je také dosud nekatalogizovaná složka s číslem V – 10 s názvem České kvarteto, která ještě čeká na zpracování.

Z životní filosofie Jiřího Herolda, kterou jsem měla možnost během psaní práce poznat, vyplynulo, že to byl člověk vysokých mravních hodnot, pokorný, rozvážný, nelibující si v okázalosti. Domnívám se, že i díky tomu se k jeho odkazu stále vracíme, ve snaze splatit dluh, který cítíme vůči všem, jež svou vytrvalou prací určili směr směřování české komorní hudby.

Použité informační zdroje

Prameny

Rodinný archiv Věry Heroldové

- Nákresy nástrojů Jiřího Herolda
- Kopie dopisu Václava Talicha Jiřímu Heroldovi ml., datováno k 16.7. 1953
- Rukopis písní Jiřího Herolda

Audio

- CD s nahrávkou Českého kvarteta z roku 1928, přehráno z památkových záznamů Českého kvarteta a hudební redakce pražského rozhlasu, stanice - VLTAVA
- *Smetana Quartet No. 1, played by the Primrose Quartet (1940)*. Zveřejněno 7. 06. 2012 na kanálu YouTube. Dostupné online z <http://www.youtube.com/watch?v=1u4vNmSmazM>.
- *Smetana Quartet, 1953 - Bedřich Smetana, String Quartet No. 1*. Zveřejněno 14. 05. 2012 na kanálu YouTube. Dostupné online z <http://www.youtube.com/watch?v=095XHzf45Cc>.

Osobní rozhovory

- Věra Heroldová 19. 6. 2011 v Ostravě
- MgA. Jan Valta 15.4. 2013

Literatura

BARTOŠ, Josef. *Za Jiřím Heroldem*. Rakovník: Kruh přátel mistra Jiřího Herolda, 1935.

ČÍŽEK, Bohumil. *Nástrojové sbírky pražské konzervatoře*. Praha: FFUK, 1983.

HOLZKNECHT, Václav. *150 let pražské konzervatoře*. Státní hudební vydavatelství, 1961.

VRATISLAVSKÝ, Jan. *České kvarteto*. Praha: Editio Supraphon, 1984.

JALOVEC Karel. *Čeští houslaři*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959.

- KURFÜRST, Pavel. *Organologie: (propedeutika, exemplifikace)*. Hradec Králové: Georgius, 1998.
- KVĚT, Jan Miroslav. *Jiří Herold*. Praha: Orbis, 1947. Edice Kdo je? sv. 75.
- PILAR, Vladimír; ŠRÁMEK, František. *Umění houslařů*. Praha: Panton, 1988.
- POTTER, Tully. *The Czechoslovakia viola school*. In: RILEY, Maurice W. *The history of the viola*. Ann Arbor, 1991.
- SKOKAN František. *Svět houslí*. Praha: SHV, 1965.
- ŠEDA, Jaroslav; KOHOUT, Antonín; KŘIŽANOVSKÝ, Radek. *Jiří Herold 16. 4. 1875 – 13. 11. 1934*. Rakovník: Rabasova galerie, 1994.
- VOLDAN, Bedřich. *Co má vědět každý houslista o svém nástroji? II*. Praha: Fr. A. Urbánek a synové, 1922.
- WENIG, Jan. *Heroldův umělecký osud*. Svobodné slovo, 16.11.1974.
- ŽÍDEK, František. *Čeští houslisté tři století*. 1. vyd. Praha: Panton, 1979.

Internetové zdroje

- KRUPIČKA, Svatopluk. *Heroldův klub* [on-line]. <http://www.herolduvklub.cz/z-historie-heroldova-klubu>, [citováno 15.4. 2013].
- KURFÜRST, Pavel. *Český hudební slovník osob a institucí* [on-line]. Heslo Jiří Herold (1). [citováno 20. 12. 2012].
- KRÁČMAROVÁ, Pavlína. *Český hudební slovník osob a institucí* [on-line]. Heslo František Karel Kříž [citováno 15. 4. 2013].

Přílohy

Příloha č. 1 – Rodinný erb Heroldů ze Stoda

Koncertní oznamovatel 1903 č. 1. Vychází 10krát do roka.

V sobotu dne 14. března 1903
uspořádá

Heroldovo České kvartetto
ve velké dvoraně Národního domu v Mor. Ostravě

samostatný

 KONCERT.

*Pánové: Jiří Herold I. housle, Al. Paleček II. housle,
Oldř. Vávra viola, Max Škvor cello.*

Klavírní průvod obstará dvorní varhaník pan Ed. Tregler

Program:

1. Mozart: XII. Quartett z G-dur. a) Allegro vivace assai, b) Menuetto, allegretto, c) Andante cantabile, d) Finale. motto allegro.		3. Rubinstein: Melodie a G Popper Gavotte, solo pro čello s průvodem klavíru.
2. Paganini: Koncert pro housle s prův. klavíru. — Hraje p. Jiří Herold.		4. Dvořák: Quintett z A-Dur (I. a II. housle, viola, cello a klavír). a) Allegro ma non tanto, b) Dumka, andante con moto, c) Scherzo, molto vivace. d) Finale, Allegro.

Ceny míst: Křeslo 1.—5. řada K 4.—, sedadlo 6.—10. řada K 3.—, 11.—15. řada K 2.—, 16.—19. řada K 1:50, postranní sedadlo K 1:20, k stání v přízemí K 1.—, studující 40 h. — Sedadlo na balkoně 60 h, sedadlo na galerii 40 h, k stání na galerii 20 h.

Začátek v 8 hodin večer.

Předprodej lístků z laskavé ochoty převzala firma Em. Rotter, dříve K. Grünwald na náměstí v Mor. Ostravě.

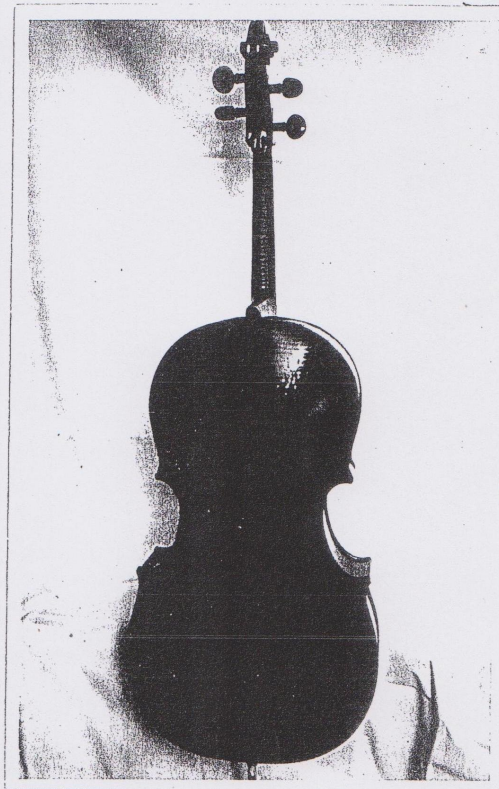
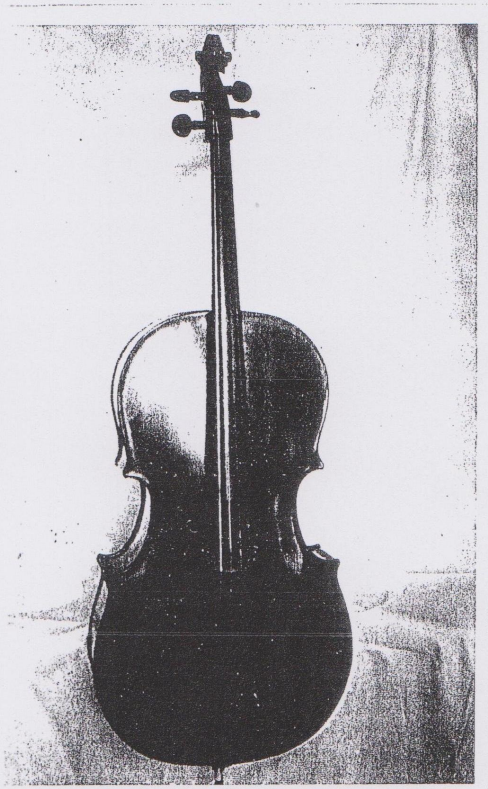
 «Nár. Listy» piší ve své úvaze o pondělním koncertu v sále plodinové bursy v Praze, jímž se představilo **nové české kvartetto Heroldovo**, následovně: „Po několika taktích Mozartových seznali jsme, že máme před sebou inteligentní hráče, kteří úkolu svého podjali se s velikou pílí a opravdovým uměleckým západem“. Zvláště poukazují na primistu a čellistu, o kterýchž praví: „Ryzí pojmání primistovo, zdravý základ, jímž upevňuje jadrný ton violoncellistův celek, rutina obou středních hlasů, skýtají příznivou předpověď“. Ať se ohlédneme po úvahách kam chceme, všude čísti lze zprávy příznivé. A tak nalezlo **«České kvartetto»** důstojného napodobitele v kvartettu Heroldově.

-Nár. Listy- piší ve své úvaze o pondělním koncertu v sále plodinové bursy v Praze, jímž se představilo nové české kvartetto Heroldovo, následovně: "Po několika taktích Mozartových seznali jsme, že máme před sebou inteligentní hráče, kteří úkolu svého podjali se s velikou pílí a opravdovým uměleckým západem". Zvláště poukazují na primistu a čellistu, o kterýchž praví: "Ryzí pojmání primistovo, zdravý základ, jímž upevňuje jadrný ton violoncellistův celek, rutina obou středních hlasů, skýtají příznivou předpověď". Ať se ohlédneme po úvahách kam chceme, všude čísti lze zprávy příznivé. A tak nalezlo -České kvartetto- důstojného napodobitele v kvartettu Heroldově.

Příloha č. 3 – nákres violoncella z roku 1925 op. 32

Op. 32.: Cello op. 2.

1925.

Maj. prof. L. Zelenka, Praha.

Příloha č. 4 – dopis Václava Talicha Jiřímu Heroldovi ml.

Milý Jiříčku,

tak jsem přiklával všemu dobrému otci a náctému umělci,
který v obou směrech byl jediným vzorem. Kouzelný hráč
světla na stroje, v jehož tonové krásě se obrazy uslechlí
jako duše a podivuhodná disciplinovanost jeho vůle neméně
než velká rošnivost ochotná moudrosti jeho intelektu,
jímž četl v záhadách hvězdného nebe.

Byla to bohatá doba, v níž mohutněly stromy našeho
uměleckého růstu, doba, jež volávala nás kořeny jako
mohutný mateřský prs. A přiví v té zdanové bezstarostno-
sti, kdy oplodňující prostředí jakoby s nás snímalo

jakoukoli ~~ne~~ mimořádnou starost, mohli jsme se
vůlečně vyzítvat ve svém milovaném ^{pozdání} povolání. Nechtěte
se, že když po mnohá léta pracovního opojení jsem se jednou ^{duo}
stal) neoficiálním umělcem, jemuž vlastně byla dovolena jen bezjmenná
práce, nezakolísal jsem, neboť, nikdo nás nemůže oloupat
o vlastní ráj srdce, jestli naše konání není řízeno malichernou
osobní etičností, nýbrž směřuje cestou pokorné služebnosti
k jedinému cíli: stát se náležitým semenem, které by mělo
v bohaté klas. Sidi se, rodi a umírají. Jde o to, aby se
nestali „služebníky navštěvnými“.

Děkuji Vám, požadavku naučte svůj chot' i všechny
ostatní „Heroldy“ nepomijivěho zdroje.

Jen s
Jan Jattin

16-7-53.